

Kockázat és biztonság az élelmiszer-gazdaságban*

Az ezredfordulóra érkező emberiséget fenyegető kockázatokról. különösen a technikai fejlődés veszélyes hatásairól folyóiratunk idei évi 1. számában adtunk áttekintést. Már akkor jeleztük, hogy folytatjuk e fontos kérdéskör vizsgálatát, elsősorban az élelmiszerek hordozta kockázatok, illetve az emberiség biztonságos élelmiszerekkel történő ellátása témakörében. Földünk rohamosan szaporodó népességének élelmiszerral és élelmiszer-alanyagokkal való ellátását csak egyre intenzívebb technológiával lehet biztosítani. Ugyanakkor mind nyilvánvalóbbá, egyre köztudottabbá válik az a tény, hogy az életfolyamatokra károsan ható anyagok mintegy 70%-a a táplálékkal kerül a szervezetbe. Ezek a tények is indokolják, hogy az élelmiszer minősége és az élelmezésbiztonság világproblémává vált. Nem véletlen, hogy az Európai Közösség rendkívül szigorú rendszabályokkal és intézkedésekkel kívánja elkerülni az egészséget fenyegető kockázatoknak ezt a körét. Az MTA Agrártudományok Osztálya 1998. május 6-án tartott közgyűlési nyilvános osztályülését szentelte e témakörnek. Összeállításunk az ott elhangzott előadások alapján készült. Az osztályülés anyagát az MTA rövidesen könyv alakban is kiadja.

Előszó

Századunk utolsó negyedében a technikai fejlődéssel való visszaélés következtében veszélybe került a bioszféra, ami többek között a termőtalajok kizsárolásában, a víz- és a levegő szennyezettségének fokozódásában nyilvánult meg, egyes helyeken az ember számára már-már elviselhetetlen következményekkel járva.

Ezen kell az ezredfordulón változtatni, mégpedig az egészséges környezet, a gazdasági fejlődés és az életminőséget erősítő hatások összehangolásával. A jövő században ez a tudomány számára

nagy kihívást jelent. Megoldását segítheti a folyamatosan fejlődő informatika, a mindinkább egyetemessé váló tudomány eredményeinek szintézise, hazai adaptálása, a multidiszciplináris gondolkodásmód kifejlesztése az oktatásban, a feladatok megoldásában pedig a kormányzati szervezetek és a tudományt képviselők szoros együttműködése. Utóbbi annak érdekében is nélkülözhetetlen, hogy az EU-val folytatandó tárgyalásokon sikeresek lehessünk és széles körű szakmai összefogáson alapuló egységes álláspontot tudjunk kialakítani.

A világ lakosságának robbanásszerű növekedése, az egy főre eső termőföld-

* Az összeállítás vendégszerkesztője Kovács Ferenc akadémikus

terület folyamatos csökkenése miatt az élelmiszer-termelés a jövő évezred egyik legmeghatározóbb stratégiai kérdésévé vált. E stratégiai kérdés megoldásában Magyarország földrajzi, éghajlati és termőföldi adottságai alapján hosszú távon versenyképes lehet, minthogy a mezőgazdaságilag művelhető területe és szántóterülete jóval meghaladja a világ és az EU-hoz tartozó országok átlagos értékeit. A minőséghez, az élelmezésbiztonsághoz vezető út a tudományos eredményeken és a műszaki fejlesztésen keresztül vezet. Az EU-tagországok és a tagjelölt államok között jelenleg meglévő technológiai szakadék hasonló ahhoz a gazdasági szakadékhhoz, amely a tagországok és a tagjelölt államok közt megfigyelhető. A technológiai szakadékot az különbség jelenti, amely az EU és a tagjelölt országok közti tudományos és kutatási különbségekben megfigyelhető és amely azon mérhető, hogy mennyi pénz kerülne a kutatásra, milyen eredmények születnek és a termelésben hogyan érzékelhető mindez.

Minél kisebb területen kell megtermelni a szükséges élelmiszert és élelmiszer-alapanyagokat, a gazdálkodás — magas rizikófaktorai ellenére is — annál intenzívebbé válik, vagyis annál fejlettebb műszaki fejlesztést és technológiát igényel. A rizikófaktorok közül a környezet és a lakosság egészségét érintő kémiai anyagokkal, endémiás járványokat okozó kórokozókval és a többtényezős, multifaktoriális betegségekkel kapcsolatos veszély emelhető ki. Miután az ember életfolyamataira károsan ható anyagok mintegy 70%-a a táplálékkal kerül a szervezetbe, megérthető, hogy a fizetőképes piacokon az élelem egészségügyi biztonsága, minősége határozza meg az eladhatóságot és a versenyképességet.

Az élelmiszer-biztonság tehát a talaj—növény—állat—ember kapcsolat, a mind szorosabb egymásra hatás alapján világprobléma. A fogalom leegyszerűsítve azt jelenti, hogy az ember élme ne tartalmazzon olyan kémiai, mikrobiológiai, toxikológiai stb. maradvány anyagokat vagy komponenseket, amelyek egészségét rövid, vagy felhalmozódva hosszú távon veszélyeztetik.

Vizsgálva a társadalmi-gazdasági haladás hazai és nemzetközi tendenciáit — az életnivó, a termelékenység emelkedését, az egészség- és környezettudatosság erősödését — fogalmaztuk meg azt a felismerést, hogy a következő években minőségi irányú váltás szükséges a magyarországi agrárágazatokban is, különös tekintettel az EU-hoz történő csatlakozásra. Ennek érdekében több száz agrárszakember komplex szintetizáló munkába kezdett, amelynek eddigi eredményei valószínűsítik, hogy a program közeljövőbeni befejezése hozzájárulhat egy minőségi irányú agrárstratégia megvalósításához. A Kutatási Program az alapanyagok, fogyasztási cikkek minőségellenőrzési, minőségbiztosítási rendszerén túlmenően választ ad egy-egy termékpálya minőségi ugrópontjaira, valamint a társadalmi, gazdasági és természeti környezeti dimenziók összehangolásának tennivalóira is. A programról tanulmányok, javaslatok láttak napvilágot és összefoglaló könyv is készült.

A tudományos rendezvény — az EU-ban e témakörben szerveződő, a biztonságos élelmiszert szolgáló intézményrendszer bemutatása mellett — a magyar lakosság egészségvédelmét érintő témakörök, ok-okozati összefüggések bemutatásával kísérli meg egyengetni a megoldás útját.

Kovács Ferenc

A rovatot a Központi Környezetvédelmi Alap támogatja.
